

rítésfalat köpenyezték északról, majd később visszabontották. Ugyanekkor visszabontották a keletebbi támpillér végét is. Legvégül egy falrabló gödörrel elpusztították mindkét falnak a nyugati folytatását.

A 34. árok déli felében középen egy falat (pillért?) találtunk, melynek ma már csak a nyugati és északi falsíkja látszik, a délit a modern kerítés, keleti folytatását a középkori ráépítések fedik. Ennek korára vonatkozóan nincs támpontunk. Az árok délnyugati sarkában egy vörös kövekből épített faltetőt találtunk, ez az időben következő fal itt. Ezt nemcsak egy későbbi öntött mészhabarcspadló fedi le, hanem a kettő között sárga agyag és faszenes réteg is található. Ebből már 13–15. századi kerámia került elő. Elképzelhető, hogy esetleg valami tűzhely, vagy kemencekonstrukció felszínéről van szó. Ebben az esetben hozzá tartozhatnak azok a vörös kövek is, amelyek a nyugati metszetsfalban jelentkeztek (az árok belsejében nem!), és a hozzá futó faszenes réteg e tűzhelynek az emléke. A következő lépésben megépült a K–Ny irányú fal, mely esetleg (irányát tekintve legalábbis) megegyezik 31-31/c-ben már ismertetett dupla kerítésfal déli, korábbi falával. Érdekesség ugyanakkor, hogy déli falsíkja itt vakolt, meszelt. A faltól délre egy zárt helyiség húzódott, öntött mészhabarcspadlója is előkerült, sőt a modern kerítésfal alatt át is húzódott. Ugyane falnál későbbi periódusban (fázisban?), tőle elválóan egy fehér, meszes habarcsú, É–D irányú fal jelentkezett, felszínén egy gerenda (ablakkönyöklő?) húzódott, ennek beültetése az egykori kerítésfalba megmaradt egy gerendafészek formájában. Nem tudjuk e helyiség funkcióját.

A 33-33/a árokban a tó alá futó falaknak csupán a tetejét sikerült megfigyelnünk a magas talajvízben. E falak korára nézve csak a 33/a szondájában tapasztalt, a D felé futó vastag, falhoz tapadó rétegek segíthetnek. Az alsóbb rétegek 12–13. századiak, felül 13–14. századiak, a fal ezekbe van vágva. Nem tudjuk, mi lehetett az a falomladékkal és kevert agyaggal betöltött gödör, melyből 15. századi kerámia került elő.

Az ásatáson befejeztük egy korábban megkezdett szondánkat, mely a dongaboltozatos helyiség északnyugati sarkát kívülről vizsgálta. Egyrészt kiderült, hogy a dongaboltozatos helyiség – korábbi megállapításainkkal ellentétben – korábbi a hozzá nyugatról csatlakozó folyosófalnál. A helyiségbe a folyosó felől vezető ajtó szintén utólagos az átépített kávéval együtt. A szondánkban viszont előkerült egy gödör, melyből kora Árpád-kori kerámia került elő. E gödör betöltése benyúlt a dongaboltozatos helyiség északnyugati (eredeti, tehát nem az ajtókávéval átalakított) alapozása alá.

Másik fontos kutatásunkat a 42. árokban végeztük. Itt ismét megtaláltuk a 2000-ben már feltárt malomkövet, sőt nagyobb felületen bontani is kezdtük. Ennek során megtaláltuk a 2000-ben már azonosított, sárga agyagba rakott alapozású, É–D irányú falat. Ez azonban a malomkő vonalában megszakad. A malomkőtől nyugatra egy K–Ny irányú fal indul, mely nekifut a kései,

trapéz alakú udvar keleti falának. Megállapítottuk, hogy ezt a keresztfalat belefoglalták, s hogy e kései fal alatt átfut egy öntött mészhabarcspadló, mely ettől a K–Ny irányú (osztó)faltól északra a 42. árokban előkerült. A malomkő körül egy téglalapozás húzódott, belül vörösre égett agyaggal, ami egy kemence alapozására utal, melynek platniját képezte maga a malomkő is. Úgy gondoljuk, hogy egy keletről fűtőnyíláson át fűthető kemencéről van szó, melyből két helyiséget lehet fűteni. Véleményünk szerint a fentiek alapján rekonstruálható épület megegyezik a Konch mester féle épülettel. Probléma viszont, hogy az oklevélben meszes habarcsba rakott falakról van szó, míg itt agyagba rakott köveket látunk.

Lényeges megfigyeléseket tettünk a jezsuita templom környékén is. A 36. árokban megtaláltuk a késő gótikus északi diadalívpillérnek megfelelő északi támpillért, illetve attól keletre egy lépcsőzetes aláfalazást, mely ennél későbbi, és egyértelműen a barokk templomnak a gótikus támpilléren túlnyúló sarkát falazták alá, statikai okokból. Még egy É felé néző támpillért találtunk a 39. és 40. árokban, mely arra utal, hogy a nyújtott szentély két boltszakaszos lehetett.

FÜLÖP ANDRÁS – KOPPÁNY ANDRÁS

331. Vésztő, Bikeri
(MRT 6. k. 20. lh.)
(Békés megye) R

A magyar–amerikai Körös Regionális Régészeti Program – amelynek célja a késő neolitikum–kora rézkor átmeneti időszakának vizsgálata az Alföldön – harmadik ásatási idényére a lelőhelyen 2002. június 24. és augusztus 2. között került sor.

Folytattuk a tavaly megkezdett két szelvényünk feltárását, valamint ezekhez kapcsolódóan új felületeket is nyitottunk.

A 2. szelvényben befejeztük a tavalyi, „nyílhegyes” házunk Ny-i oldalának bontását, valamint némileg a padlószint alá bontottuk a K-i megnagyobbításba eső épületet. A feltárás során nagy mennyiségű, elsősorban tárolóedényekből származó tiszapolgári töredék került innen is elő. A feltárás során a szelvény Ny-i részében egy É–D-i irányú, a házainkkal egykorú árok részletét bontottuk ki.

A megnagyobbított 3. szelvény D-i részének bontása során újabb épületet találtunk. A feltárás során rendkívül nagy mennyiségű tiszapolgári kerámia került elő a padlószintről. Elvégeztük lelőhelyünk geomágneses felmérését is. A felvétel alapján kettős, mintegy 70 m átmérőjű körárokrendszer kerítette a települést. Az árkon belül 3-4 további ház, valamint egyéb objektumok képe ismerhetők fel. A körárokrendszer jellegének tisztázása végett az É-i illetve az ÉK-i részen két szelvényt nyitottunk. Kiderült, hogy nem kettős, hanem hármas árokrendszer vette körbe a települést. Az árkokból kizárólag tiszapolgári korú edénytöredékek kerültek felszínre.

Az idei résztvevők között amerikai, kanadai és magyar egyetemisták, valamint amerikai, magyar és görög szakemberek voltak. A kutatási programot az MTA-OTKA-NSF nemzetközi együttműködés, a National Science Foundation Field School programja illetve a Wenner-Gren Foundation támogatta.

GYUCHA ATTILA – WILLIAM A. PARKINSON

332. Visegrád, Gizellamajor (Pest megye) Ró

A gizellamajori erődben a DNy-i saroktoronyban kialakítandó járósínt érdekében elbontottuk a torony DK-i sarkában lévő kemencét. A kövek közötti égett rétegben jelentős mennyiségű növényi magot gyűjtöttünk. Kiderült, hogy a nagyméretű kövek nem a kemencéhez tartoztak, hanem a lépcsőfeljáró szerkezeti tartóelemei lehettek. A torony ÉNy-i oldalán, a legalsó agyagszint alatt, kerek beásásra bukkantunk, ahonnan jelentős leletanyag: vasszerszámok, edénytöredékek, érmek, állatcsontok kerültek felszínre.

Az erőd déli oldalán gépi rábontással megtaláltuk az erőd fossáját. A fossa mélysége (ez a mai felszínhez képest 4,6 m) alapján vizesároként működött, 'V' keresztmetszetű és a felszín közelében közel 6 m széles volt, eredeti mélysége 3 m. Távolsága az erőd D-i falától kb. 15 m.

A Ny-i szárnyban (Ny/I.) falazótégelába karcolt állatábrázolás került elő, ami a felületbe bemélyített vonallal készült és felszerszámozott lovat ábrázol.

GRÓF PÉTER – GRÓH DÁNIEL

333. Visegrád, Szent András monostor (Pest megye) Á

A 2002. június 3. és október 31. között végzett ásatás során a monostor tavaly lokalizált templomának alaprajzát és periódusait vizsgáltuk meg. A templom területén 7 szelvényt nyitottunk, ebből kettőt a mai villaépületen belül. A tavalyi és az idei ásatás alapján rekonstruálni tudtuk az első, I. András király által emelt 11. századi templom alaprajzát, ami egy nagyjából négyzetes, háromhajós hosszházból, egyenes záródású fő- és félköríves mellékapocsokból állt. Legépebben az É-i mellékapocs D-i felének kváderfala maradt meg, egy felmenő kvádersorral. Felmenő falat ezen kívül csak a templom DNy-i sarkában találtunk, de itt a kváderköveknek csak a lenyomata maradt fenn. A hosszház támaszai közül csak az ÉK-i pillér alapozási árkát tudtuk megfogni. Az épület alaprajza feltehetően a déli oldalon némiképpen torzult: a D-i mellékhajó az északinál rövidebb volt és K felé szűkült. A templom kőfaragványából egy korinthizáló oszlopfő töredéke került elő, az esperesi templom nyolcszögletű oszlopainak fejezeteivel azonos típus.

Ehhez a periódushoz sorolható a templom belsejében, a főszentély diadalívének É-i pillére előtt feltárt 2002/27. sír, amelyet 11. századi kerámiatöredékek kel-

teztek, valamint a templom Ny-i homlokzata előtt feltárt, 13. századi előcsarnok által elvágott sírok.

A templom második építési periódusában készült a Ny-i előcsarnok, amelynek építési rétegét II. András obulusa (CNH. I. P. 41.) keltezi. Az előcsarnokkal egybeépült a kolostor Ny-i szárnya, és ezekkel azonos falazó anyagú a D-i mellékhajó nyugati boltszakaszában talált két falpillér-alapozás. Az építkezés a kolostornak a bencés rend általi 1221-es átvételéhez kapcsolódhatott.

A harmadik építési periódusban a templom É-i mellékhajóját egy új fallal leválasztották, a déli mellékhajót pedig nagyrészt – a DNy-i sarok kivételével – lebontották, a helyére egy egyhajós templomot emeltek, új, támpillérek nélküli poligonális szentéllyel. Ez az építkezés feltehetően az 1333 körül adatolt építkezések eredménye.

Az ásatás során összesen 31 sírt tártunk fel, de melléklet – egy párizsi kapocs – csak egyetlen sírban (2002/28) került elő.

BUZÁS GERGELY

334. Zalacséb, Malom-tanya (Zala megye) B, Ró, Á

A lelőhely területén 2000-ben dr. Redő Ferenc az MTA Régészeti Intézetének főmunkatársa végzett terepbejárást. Ennek során római kori kerámiatöredékekre bukkant. A területen ugyanő 2001 folyamán szondázó ásatást folytatott. Az ásatás során egy római villa sóderes alapozására és több őskori illetve római kori gödör nyomára bukkant. 2002. július 15. és december 14. között végeztem régészeti feltárást. A feltárást az épülő új vasúti pálya és a hozzá kapcsolódó földmunkák tették szükségessé.

A lelőhely feltárt része a Zala folyótól É-ra mintegy 100 méternyire helyezkedik el a folyó árterében, a györkefai dombháttól D-i irányban. A terület teljes feltárást 5245 m²-en végeztük el. Az ásatás során 547 objektum került elő, melyek három korszakba sorolhatók.

A késő bronzkori halomsíros kultúra időszakából származó objektumok (cölöplyukak és szemetesgödrök) a feltárt terület É-i és ÉNy-i részén sűrűsödnek. Ehhez az időszakhoz tartozó kerámiatöredékek kerültek elő a feltárástól É-ra, a vasúti sínek és a betonút között, a tanya épületétől Ny-ra árokásás során. Feltételezhető tehát, hogy a késő bronzkori telep egészen a mai betonútig terjed.

A római kor időszakából egy villa sóderes alapozása, szemetesgödrök, cölöplyukak és kemencék kerültek elő. A villa É-D-i tájolású, bejárata a D-i oldalon figyelhető meg. A sóderes alapozás világosan kirajzolja a villa K-i, D-i és É-i külső falait, a D-i oldalon elhelyezkedő oszlophelyeket, valamint a belső osztófalakat. A villa Ny-i részén egy természetes sóderágy ezt nem teszi lehetővé. Az alapozás vastagsága 10–25 cm között változik. A területre jellemző római kő építőanyag nem került elő, a villa falazata vályogból lehetett. A villából és környékéről bőségesen kerültek elő tegula- és imbrextöredék,